

судьи от общей категории государственных служащих Украины. Проанализировано законодательство относительно социальных гарантий и оплаты труда судей в Украине. Предложены пути совершенствования материального обеспечения и повышения ответственности судей с целью предотвращения и противодействия коррупционным проявлениям.

Ключевые слова: трудовые правоотношения, государственная служба, судья, оплата труда, заработная плата, коррупция.

Skubak E.O. The special position of the judge in the civil service of Ukraine. - Article.

The article analyzes the legal status of judges in the system of labor law in Ukraine. Detected the differences between judges and the general category of civil servants appointment in Ukraine. Analyzed the legislation of social security and remuneration of judges in Ukraine. Proposed the ways of judges material security improvements and judges responsibility increase with the purpose of preventing and combating corrupt practices.

Keywords: labor relations, civil service, the judge, salaries, wages, corruption.

УДК 346.1

*Ю.М.Сидоренко ,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри правознавства
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля*

ЗМІНИ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ОСНОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОЛОГО-СОЦІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА

Розглянуто особливості формування та визначено етапи створення сучасної нормативно-правової бази еколого-соціальної реформи українського села. З'ясовано, що розвиток нормативно-правової основи реформування здійснювався на єдиних юридичних принципах аграрного, земельного та екологічного права, та виходив з конституційного положення про те, що людина є найвищою цінністю українського суспільства.

Ключові слова: аграрне, земельне, екологічне право; екологічна політика; соціальна політика в українському селі; закони України; підзаконні акти.

Становлення громадянського суспільства в Україні нерозривно пов'язане з верховенством права та пріоритету людини як найвищої цінності соціуму. Це стосується і окремих галузей правової діяльності держави. Складність продовольчої безпеки, екологічна незахищеність населення та його соціальна захищеність в умовах системної кризи обумовлюють під-

вищену увагу з боку як правників так і науковців до питань вдосконалення та здійснення нормативно-правових документів різного рівня стосовно сучасної соціально-екологічної реформи українського села. Вони знайшли своє відображення у працях В.Гайворонського, В.Гуревського, В.Жушмана, Л.Лазор, Г.Щедрової та інших дослідників. Спираючись на роботи попередників, автор ставить за мету висвітлити визначені аспекти нормативно-правової бази сучасної еколого-соціальної реформи в Україні.

Відносини у галузі навколишнього природного середовища в Україні регулюються Конституцією, земельним, водним, лісовим кодексами і відповідними законодавчими і нормативними актами про надра, про охорону атмосферного повітря, про охорону і використання рослинного і тваринного світу та іншим спеціальним законодавством.

Аналізуючи законодавчо-нормативну базу екологічного аспекту земельних відносин та відповідної зміни їх форм, ми виділили три етапи.

Перший етап розпочався з прийняттям Декларації про державний суверенітет (16 липня 1990 року) і тривав до прийняття Конституції України 1996 року.

Основоположний принцип державної екологічної політики викладений у спеціально виділеному сьомому підрозділі «Екологічна безпека» Декларації про державний суверенітет України. В ньому визначено, що суверенна Українська держава «... самостійно встановлює порядок організації охорони природи на території республіки та порядок використання природних ресурсів». Виділено три аспекти прав громадян України щодо забезпечення екологічної безпеки: а) заборонити будівництво та припинити функціонування будь-яких підприємств, установ, організацій та інших об'єктів, які спричиняють загрози екологічної безпеки; б) Українська держава дбає про екологічну безпеку громадян, про генофонд народу, його молоде покоління; в) Україна має право на відшкодування збитків, заподіяних екології на її терені діями союзних органів [1].

В одному із перших Законів «Про економічну самостійність Української РСР» (5 серпня 1990 року) стаття 10 названа «Охорона савколишнього середовища і раціонального природокористування України», в якій Україна «... самостійно регулює відносини природокористування та охорони навколишнього середовища в межах своєї території». Спеціально акцентовано, що «республіканські та місцеві державні органи відповідно до законодавства Української РСР визначають норми екологічної безпеки, і нормативи природокористування, податки за природні ресурси та санкції за шкоду, заподіяну навколишньому середовищу, здійснюють, виходячи з екологічних показників, видачу дозволів і накладання заборони на діяльність підприємств, установ, організацій» [2].

Комплексно суть державної екологічної політики викладено у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 року). У преамбулі визначено, що охорона навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної

безпеки для життєдіяльності людини - необхідна умова сталого екологічного та соціального розвитку України.

У розділі «Загальні положення» визначені основні принципи охорони навколишнього природного середовища, принципи права власності на природні ресурси, дано перелік об'єктів правової охорони навколишнього природного середовища, викладені суть та основні напрями державних екологічних програм.

Основними принципами охорони навколишнього та природного середовища визначені: 1) пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності; 2) гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей; 3) запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища; 4) екологізація матерія ттнпгп виробництва на основі комплексних рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широке використання новітніх технологій; 5) збереження просторової та видової різноманітності діяльності природних об'єктів і комплексів; 6) науково обгрунтоване нормування впливу господарської та іншої діяльності на природне середовище; 7) вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності території, сукупні дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку.

У другому розділі Закону сформульовані екологічні права та обов'язки громадян. Кожний громадянин України має право на безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище. Він може брати участь у розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального та комплексного використання природних ресурсів. Причому екологічні права громадян забезпечуються проведенням широкомасштабних державних заходів щодо підтримання, відновлення і поліпшення стану навколишнього природного середовища, здійсненням державного та громадського контролю за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Серйозним випробуванням для українського народу стала аварія на Чорнобильській АЕС, що мала наслідки глобального характеру. Державі доводилося вишукувати не тільки фінансові й матеріальні ресурси для подолання наслідків катастрофи, але й напрацьовувати законодавчу базу, що забезпечила б соціальний захист постраждалих громадян.

Законом УРСР «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (1991 року) [3] до осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи віднесені: а) учасники ліквідації; б) потерпілі від Чорнобильської катастрофи. Для них встановили пільги і певні компенсації, спеціальні пенсії і медичне обслуговування.

Статтею 3 Закону УРСР «Про правовий режим території, яка зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» (1991

року) [4] визначені категорії зон радіоактивно забруднених територій: 1) радіаційно небезпечні землі - це землі, на яких неможливо подальше проживання населення, одержання сільськогосподарської та іншої продукції, продуктів харчування, що відповідають республіканським та міжнародним допустимим рівням вмісту радіоактивних речовин, або які недоцільно використовувати за екологічними умовами; 2) радіоактивно забруднені землі - це землі, які потребують проведення заходів радіаційного захисту та інших спеціальних втручань, спрямованих на обмеження додаткового опромінення, зумовленого Чорнобильською катастрофою та забезпечення нормальної господарської діяльності.

Наступним кроком стало прийняття Верховною Радою України постанови «Про земельну реформу», Законів України «Про природно-заповідний фонд» (1992 року), «Про економічну експертизу» (1995 року), «Про пестициди і агрохімікати» (1995 року), Кодексу про надра (1994 року) тощо. Зокрема, у постанові акцентувалася увага на раціональному використанні та охороні земель, всі землі України було оголошено об'єктом земельної реформи.

Фермерський рух в Україні було започатковано по суті ще 18 грудня 1990 року, коли Верховна Рада УРСР прийняла постанову «Про земельну реформу», якою всі землі країни оголошені з 15 березня 1991 року об'єктом земельної реформи [5].

Реалізація конституційних положень та настанов Земельного кодексу України потребувала конкретизації екологічної політики держави.

Одним із напрямків екологічної політики є збереження біологічного та ландшафтного розмаїття. Це частково компенсує негативну дію шкідливих забруднень і важливо для перспектив відтворення і збереження довкілля. До Червоної книги України було занесено 381 вид тварин та 531 вид рослин, яким загрожує зникнення. Ці рідкісні представники генофонду української флори і фауни потребували особливої уваги. На початку 1993 року Мінприроди затвердило порядок видачі дозволів на добування (збирання) тварин і рослин, занесених до Червоної книги, у відповідності з яким це допускалося лише у виняткових випадках для наукових та селекційних цілей. Розпочала свою діяльність Національна комісія з питань Червоної книги.

Тільки протягом 1991-1992 років в Україні було створено понад 280 нових заповідних об'єктів загальною площею 28 тисяч гектарів. У Східних Карпатах спільно з органами охорони природи Польщі та Словаччини відбувалося створення міжнародного біосферного заповідника. Але недостатня економіко-фінансова та нормативно-правова база істотно стримували розширення багатосторонніх стосунків з іншими країнами в галузі збереження і захисту природи.

Загалом протягом першого етапу було прийнято низку законів та постанов, в яких визначалися принципи та заходи дотримання екологічної безпеки при проведенні земельної реформи. В 1991-1996 роках в умовах перехідного періоду, незважаючи на економічні та соціальні труднощі,

влада враховувала нагальну необхідність покращення у країні екологічної ситуації і особливо подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.

Другий етап тривав з моменту прийняття Конституції України (1996 року) до січня 2002 року, коли набрав чинності новий Земельний кодекс України.

Третій етап розпочався в 2002 році і триває досі. Протягом 2002 - 2005 років до Земельного і Лісового кодексів, відповідних нормативних актів були внесені суттєві зміни, які більш чітко визначили суть екологічної політики в аграрній сфері економіки України. Об'єктивно виникли умови і стала нагальною потреба у розробці загальнодержавної програми з вирішення питання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.

У Законах України «Про охорону земель» та «Про державний контроль за використанням та охороною земель» (2003 року) були визначені основні принципи державної політики у сфері охорони земель, зокрема основи організації здійснення контролю за використанням і охороною землі та заходи щодо забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів та охорони довкілля.

Економічні та соціальні основи охорони земель з метою їх раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву, та охорони довкілля викладені у Законі України «Про охорону земель», прийнятому Верховною Радою України 19 червня 2003 року (№ 738/2003) [6].

Юридично-практичне значення має визначення повноважень органів державної влади і органів місцевого самоврядування в галузі охорони земель. При цьому значна увага приділена розкриттю повноважень спеціально уповноважених центральних органів виконавчої влади.

19 червня 2003 року було прийнято Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», в якому визначені правові, економічні та соціальні основи організації здійснення контролю за використанням і охороною землі та заходи щодо забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів та охорону довкілля.

У Законі визначені основні принципи державної політики у сфері охорони земель: 1) забезпечувати охорону земель як основного національного багатства Українського народу; 2) пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні землі як просторового Базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва; 3) відшкодування збитків, заподіяних порушенням законодавства України про охорону земель; 4) нормування і планомірне обмеження впливу господарської діяльності на земельні ресурси; 5) поєднання заходів економічного стимулювання та юридичної відповідальності в галузі охорони земель; 6) публічність у вирішенні питань охорони земель, використанні коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів на охорону земель [7].

У Законі виділено спеціальний (шостий) розділ «Охорона земель при здійсненні господарської діяльності». Власники і землекористувачі, у тому

числі орендарі земельних ділянок, при здійсненні господарської діяльності зобов'язані: дотримуватися вимог земельного та природоохоронного законодавства України; проводити на земельних ділянках господарську діяльність засобами, які не завдають шкідливого впливу на стан земель; підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі на основі застосування екологічнобезпечних технологій обробітку і техніки, здійснення інших заходів, які зменшують негативний вплив на ґрунти, запобігають безповоротній втраті гумусу, поживних елементів тощо; дотримуватися стандартів, нормативів при здійсненні протиерозійних, агротехнічних, агрохімічних, меліоративних та інших заходів, пов'язаних з охороною земель, збереженням і підвищенням родючості ґрунтів; надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування відомості про застосування пестицидів та агрохімікатів; сприяти систематичному проведенню вишукувальних, обстежувальних, розвідувальних робіт за станом земель, динамікою родючості ґрунтів; своєчасно інформувати відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування щодо стану, деградації та забруднення земельних ділянок; забезпечувати додержання встановленого законодавством України режиму використання земель, що підлягають особливій охороні; забезпечувати використання земельних ділянок за цільовим призначенням та дотримуватися встановлених обмежень (обтяжень) на земельну ділянку; забезпечувати захист земель від ерозії, виснаження, забруднення, засмічення, засолення, осолонцювання, підкислення, перезволоження, підтоплення, заростання бур'янами, чагарниками і дрібноліссям; уживати заходів щодо запобігання негативному і еколого-небезпечному впливу на земельні ділянки та ліквідації наслідків цього впливу.

У грудні 2005 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів» (листопад 2005 року) [8]. Внесено доповнення і викладено у новій редакції ряд статей Кодексу України про адміністративні правопорушення, закони України «Про зовнішньополітичну діяльність», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про пестициди і агрохімікати» тощо. Загалом, за підрахунками автора, протягом 1991 – 2012 рр. в Україні було прийнято більше 400 законів, указів Президента інших підзаконних актів, що містять досить ґрунтовне розкриття правної діяльності у сфері еколого-соціальної реформи в Україні.

Важливе значення мають нормативні документи місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Зокрема, заслуговує на увагу «Обласна програма з охорони навколишнього природного середовища на 2011 - 2015 роки», що була прийнята у Луганській області [9]. Підставою для розроблення постали: ст. 6 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Враховано вимоги ст. 50 Конституції України, ст. 11 Закону України «Про охорону атмосферного повітря», ст. 5 Закону України «Про відходи», ст. 14 Земельного кодексу України, ст. 12 Водного кодексу України, ст. 9 Кодексу України про надра, ст. 5 Закону України «Про рослинний світ», ст. 2 Закону України «Про тварин-

ний світ», ст. 6 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» тощо. Мета Програми - сприяння реалізації державної екологічної політики на території області, забезпечення концентрації фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу для організації і координації заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів. В основу Програми покладені такі принципи розвитку:

- пріоритетність вирішення екологічних проблем з урахуванням соціально-економічної ситуації, що склалася в області;

- усунення причин забруднення навколишнього природного середовища, а не їх наслідків;

- безумовне дотримання природоохоронного законодавства та екологізація діяльності суб'єктів господарювання;

- забезпечення у встановленому законодавством порядку доступу населення до екологічної інформації.

Як показують перші підсумки її реалізації, вона має не тільки суто природоохоронне значення, але й демонструє соціальну спрямованість.

Отже, постійне удосконалення нормативно-правової бази сприяє захисту природних ресурсів і поліпшенню соціальних запитів населення.

Подальше вивчення проблеми можливе за такими напрямками: 1) аналіз підзаконних актів; 2) висвітлення практичної реалізації законів та підзаконних актів в окремих регіонах держави.

Література:

1. Декларація про державний суверенітет України (16 липня 1990 року) // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1990. - №31, - Ст. 429.
2. Про економічну самостійність Української РСР: Закон УРСР від 5 серпня 1990 року // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1990. - № 34. - Ст. 499.
3. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон УРСР від 05 лютого 1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. - № 16. - Ст. 198.
4. Про правовий режим територій, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 13 лютого 1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991. - № 16. - Ст. 200.
5. Аграрна реформа в Україні: Законодавчі акти та нормативно-методичні документи (1990-1996). - К., 1996. - С.17.
6. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 року // Урядовий кур'єр. - 2003. - 8 серпня.
7. Про державний контроль за використанням і охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 року // Урядовий кур'єр. - 2003. - 8 серпня.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 15 листопада 2005 р. // Урядовий кур'єр. - 2005. - 28 грудня.

9. Обласна програма з охорони навколишнього природного середовища на 2011 - 2015 роки: Луганська область. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://razom.znaimo.com.ua/docs/27/index-58299.html?page=157>.

Сидоренко Ю.М. Изменения в нормативно-правовых основах современной эколого-социальной реформы украинского села. – Статья.

Рассмотрены особенности формирования и определены этапы создания современной нормативно-правовой базы эколого-социальной реформы украинского села. Определено, что развитие нормативно-правовой основы реформирования осуществлялось на единых юридических принципах аграрного, земельного и экологического права, и исходило из конституционного положения о том, что человек есть наивысшая ценность украинского общества.

Ключевые слова: аграрное, земельное, экологическое право; экологическая политика; социальная политика в украинском селе; законы Украины; подзаконные акты.

Sidorenko Yu.M. Changes in the regulatory and legal framework of modern ecological and social reform of the Ukrainian village. - Article.

The peculiarities of formation and the steps of creating modern regulatory framework of environmental and social reform of Ukrainian village are identified. It is determined that the development of a regulatory framework of reforming was carried out on unified law principles of agrarian, land and environmental law and starting of the constitutional provision that the man is the highest value of the Ukrainian society.

Keywords: agrarian, land, ecological law; ecological policy, social policy in the Ukrainian village, the laws of Ukraine, by-laws.

УДК 347.963(477):342.7

*Слабунова Ю.В.,
здобувач кафедри права юридичного факультету
Сумського державного університету*

**ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ГАРАНТІЙ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРАВ ГРОМАДЯН ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРИ**

В статті розглянуто та визначено поняття «гарантії адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури», а також на підставі аналізу різних наукових концепцій і підходів, сформовано систему критеріїв класифікації гарантій адміністративного забезпечення прав громадян органами прокуратури.

Ключові слова: органи прокуратури, адміністративно-правовий механізм, права і свободи громадянина, гарантії.